

Könyv

Vágykergetők

Gerevich József: *Múzsák és festők – Teremtő vágyak 2.*

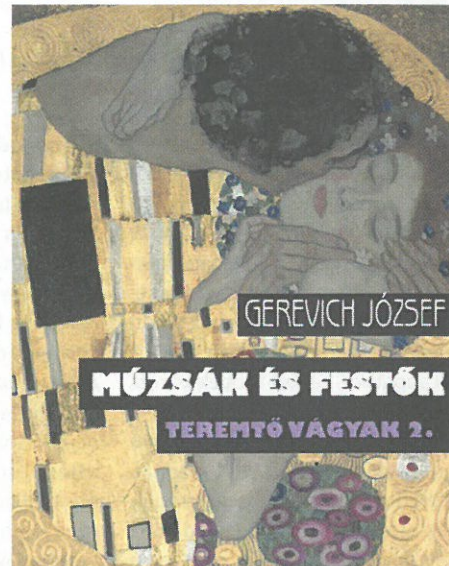
■ Megjelent az év végén a második kötet is Gerevich József pszichiáter, addiktológus művészetpszichológiai írásaiból, amelyek művész és múzsa kapcsolatát elemzik egy-egy festményen keresztül. Senkit ne vezessen félre a borítón aranyló Klimt-kép, a könyvet bátran forgathatja az is, aki nem különösebben jártas az európai festészet történetének részletkérdéseiben; nem jön zavarba és nem unja meg, mert viszonylag gyorsan kiderül számára, hogy bizony, vastagon otthon van, sőt, meglehetősen érintett a témában. A képek születése, az alkotók életműve ugyanis csak színes háttér az elemzésekhez, valójában a férfi-nő viszonyról szólnak: inspiráció és agresszió, elnyomás és megalázás, vágyak kivetítése és elfojtása, vagyis nyakig járunk az önismereti kurzusok, párterápiák fogalomkörében.

Gerevich bölcs távolságtartással és jó tollú mesélőként nem lép ki a képnéző szerepéből, nem szól ki a sorok közül, nem általánosít. Csupán elhelyezi a művek mögött az odaillő életrajzokat, és ezek következményeit szép komótosan végigbogarássza a képeken. Többnyire nem állításokat, inkább csak lehetséges olvasatokat fogalmaz meg, nyitottan a további értelmezésekre. Művészettörténeti jártassága alapos, de nem lehengető és semmiképpen nem tudálékos – botcsinálta szakmaiságát olyan nyíltan vállalja fel, hogy a fejezetek után felsorolt irodalomjegyzékekben sűrűn felbukkan a Wikipédia, ami elsőre kissé furcsa, de a briliáns képelemzéseken végighaladva egyre inkább érteni véljük a gesztust: a cél nem az adatolás vagy az elemzések alátámasztása, hanem az olvasás képességének elmélyítése. Ehhez pedig nincs szükség kutatói precizításra. Elég a figyelem és persze a pszichiáteri tapasztalat. Mert a sorok mögött ott érezzük a számtalan saját esettanulmányt, az orvos több évtizedes szakmai élményanyagának sűrűjét.

A módszer egyszerű és ennek köszönhetően igen hatásos: végy egy képet, és nézd! A képkorszak eddigi legnagyobb tanulsága éppen a kép valódi természetére való vakság, az értelmezés felületessége, egyfajta képi analfabizom. Gerevich doktor a mélyére néz a képeknek, és amit ott talál, azt közérthető nyelven, élvezetes stílusban tolmácsolja. Persze a kötet 22 fejezetének vannak gyengébb darab-

jai is, de csodálatosan gazdag, autentikus személyiség- és helyzetképet ad a kegyetlen játékokra mindig kész Picasso és a drámai jelene-tekre éhes Dora Maar mindennapjairól, Matisse és a múzsájául választott, később minde-nesévé avanszált orosz származású Lydia Delectorskaya kettőséről, vagy Dora Carrington és Lytton Strachey aszexuális viszonyáról, finoman barangolva végig a kiválasztott portrék részletein. A kötet egyik legerősebb fejezete egy 15. századi Madonna-kép köré szövődik, melyen Jean Fouquet, VII. Károly udvari festője egy kihívó, szabados, vad erotikát árasztó udvarhölgyről, a király szeretőjéről mintázta a gyermekét szoptató Szűz alakját. Korszakos nőalakok rajzolódnak ki a hagyományos portrék alatt, mint például Emma Hamiltoné, aki tizenéves kurtizánból nőtte ki magát angol kegyurakat irányító társasági hölgygé, Nelson admirális szeretőjévé; de nem maradt ki a sorból Cicciolina és Jeff Koons médianyilvánosság előtt folytatott kapcsolata, vagy Modigliani és Jeanne Hébuterne beteges függőségé fajuló szerelme sem, aminek végén, Modigliani halála után néhány nappal Jeanne terhesen, mosollyal az arcán ugrott ki a szülei házában ablakán. Ide került a 15. századi nagy sztóri is, Fra Filippo Lippi és az *Angyali üdvözlés*nek portrét ülő gyönyörű apáca lányiszökte-téssel, botránnyal fűszerezett szerelme, vagy Rembrandt és a neki meztelenül modellt ülő szolgálólány vadházassága, de a múzsálkodást életvitelszerűen űző Csinszka alakjáról is érzékeny elemzést kapunk.

A megidézett kivételes találkozások kivételes műveket inspiráltak, melyek gyakran nem csak egy pillanatra szóltak. Van olyan múzsa, akiről vagy hatvan kép született; sok esetben a művészek éveken át kutatták az őket meghihető nő arcvonásaiban, testében, tekintetében azt a bizonyos, szavakban kifejezhetetlen titkot, ami újabb és újabb művek megfestésére ösztönözte őket – Matisse például élete utolsó pillanatában is a múzsája arcát tanulmányozta. Gerevich a portrékat jó érzéssel tükörnek látta, és azokon keresztül az alkotó személyiségrajzát – sok esetben kórképet – bontja ki, de nem ragaszkodik az alkotás mint művészetterápia vezérelvhez. Előfordul, hogy nem is a művész, hanem a múzsa válik az elemzés főszereplőjévé. Valójában a szerző

azt a hatást vizsgálja, amit a modell, a „néma alkotó” gyakorol a művészre, akármilyen is a találkozás festményben rögzített eredménye. Még ott is, ahol nincs azonosítható modell – mint például a nőket egész életében kínosan kerülő Gulácsy Lajos esetében. A viszonyok elemzése, illetve a képekben rejlő-rejtőzködő tartalmak feltárása jóval túllép a művészet körén, ráadásul olyan húsba vágó, hogy a feldúlt olvasó érti a kimondatlan biztatást: több ponton is lecsapja a könyvet, hogy elővadásszon egy-egy régi családi fotót, és azon egy frissiben megértett lényeg nyomait keresse. A „kémiai találkozások”, amit Földényi F. László a könyv bevezetőjében megfogalmazott, a kevésbé kémiai jellegű viszonyokat is segítenek megérteni.

De Gerevich vigyáz arra, hogy az analógiák csak hirtelen kitérőket ösztönözzenek. A szövegek jóvoltából fejlődésnek indult képolvasó vénánkat lenyűgözi a rétegről rétegre feltároló múzsa-hatás. A kötet végére illesztett záróösszegző tanulmányban, ahol már az orvospszichiáter tapasztalata szólal meg, némi térképet is ad ehhez, típusokba rendezve a két kötetben feldolgozott karakterek jellemzőit, a művészekben dolgozó élelményeket, a traumákat, frusztrációkat, a vágyteljesülés és az önvizsgálat festői útjait. Ez a művészetpszichológia szakterülete, ide már csak pihenni, körülnézni tér meg az olvasó, felszerelkezve újonnan szerzett képolvasói tudásával.

Götz Eszter

Noran Libro, 2017, 192 oldal, 4990 Ft